

УДК 343.614

Сосніна О. В.,

*к.ю.н., доцент кафедри кримінального права та процесу,
Львівський торговельно-економічний університет,
м. Львів.*

ДО ПИТАННЯ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА

***Анотація.** У статті проведено аналіз тенденцій законодавчого закріплення норм, які встановлюють кримінальну відповідальність за доведення до самогубства в Кримінальних кодексах УСРР 1922, 1927 років, Кримінальному кодексі УРСР 1960 року, Кримінальному кодексі України 2001 року. Здійснена спроба критичного аналізу змін, внесених у статтю 120 КК України Законом України від 8 лютого 2018 року № 2292-VIII, підкреслена актуальність і виправданість криміналізації схиляння до суїциду.*

Виявлені проблеми законодавчої регламентації кримінальної відповідальності за доведення та схиляння до самогубства. Сформовані науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення відповідних норм КК України у сфері диференціації кримінальної відповідальності за різні форми примушування до самогубства та підвищення ефективності застосування кримінального законодавства.

Ключові слова: самогубство, замах на самогубство, доведення до самогубства, схиляння до самогубства, сприяння, спосіб вчинення злочину, кваліфікуючі ознаки.

Sosnina O. V.,

candidate of science, associate professor of the department of criminal law and process, Lviv University of Trade and Economics, Lviv.

TO THE QUESTIONNAIRE FOR IMPROVING NORMS OF CRIMINAL LIABILITY FOR GOVERNANCE TO SELF-GOVERNMENT

***Abstract.** The article analyzes the tendencies of the legislative consolidation of the norms establishing criminal responsibility for bringing suicide in the Criminal Codes of the Criminal Code of 1922, 1927, the Criminal Code of the USSR in 1960, and the Criminal Code of Ukraine in 2001. An attempt was made to critically analyze the changes introduced in Article 120 of the Criminal Code of Ukraine by the Law of Ukraine of February 8, 2018, No. 2292-VIII, emphasizing the urgency and justification of the criminalization of predilection for suicide.*

The problems of legislative regulation of criminal responsibility for proving and inclining suicide are revealed. The scientifically grounded proposals for improving the relevant norms of the Criminal Code of Ukraine in the area of differentiation of criminal responsibility for various forms of coercion to suicide

and increasing the effectiveness of the application of criminal legislation have been formed.

Key words: suicide, suicide attempt, suicidal tendency, promotion, method of committing a crime, qualifying attributes.

Постановка проблеми. Життя людини — найвища цінність в будь-якому цивілізованому суспільстві, тому вдосконалення правового механізму охорони життя людини в усі часи буде актуально. Важливим елементом в системі такого механізму є норми кримінального права, що забезпечують безпеку життя людини. В українському законодавстві в ряду цих норм має місце і норма, що передбачає кримінальну відповідальність за доведення до самогубства (стаття 120 Кримінального кодексу України (далі — КК України)). Значна суспільна небезпека цього злочину характеризується не тільки тим, що він посягає на природне невід’ємне право людини — право на життя, але і винятковим цинізмом, підступністю, жорстокістю, аморальністю і спрямованістю проти гуманістичних засад у взаєминах між людьми.

Всесвітня організація охорони здоров’я (ВООЗ) визнала важливість проблеми самогубств для суспільного здоров’я і опублікувала стратегію щодо підвищення усвідомлення її масштабів владою: “Самогубство — одна з найважливіших проблем суспільного здоров’я, що викликає величезні соціальні витрати і страждання людини, сім’ї, суспільства” [1, с. 13].

У сучасній Україні самогубства набули масштабів національної епідемії. Ми входимо у десятку країн із найвищим рівнем самогубств. За даними ВООЗ, за 2017 р. в Україні було вчинено близько 15 тисяч актів суїциду. Середній показник для нашої країни — 22 суїциди на 100 тисяч осіб [2]. На жаль, в даний час в Україні за багатьма фактами самогубств яскраво простежується кримінальна складова. Незважаючи на загрозливе зростання числа самогубств в сучасній Україні, кримінальні справи за злочинами, передбаченими статтею 120 КК України, практично відсутні. Так, з 2010 р. по 2017 р. в Україні винесено лише п’ять вироків за цією статтею (при чому лише чотири з них набрали законної сили), тобто менше одного вироку на рік [3].

Видається, що наведені цифри не відображають реального стану кримінальних суїцидів в зв’язку з тим, що доведення до самогубства має високу латентність, яка, крім інших причин, обумовлена юридично-технічною недосконалістю норми, що міститься у статті 120 КК України, проблемністю та неоднозначністю визначення кримінального характеру самогубства і розмежування доведення до самогубства від вбивства, а також складністю створення доказової бази з цієї категорії справ.

Розвиток технічного прогресу, еволюція людства та активне використання сучасним суспільством інформаційно-телекомунікаційної соціальної мережі “Інтернет” у всіх сферах повсякденного життя потягло за собою не тільки появу нових можливостей у спілкуванні, освіті і професійній діяльності людей, а й вдосконалення способів протиправної діяльності та появу нових форм правопорушень з використанням соціальних мереж, зокрема такого деструктивного явища в Інтернет-просторі як кібербулінг

(кіберзалякування) та його крайньої форми — кібербулліциду, які пов'язані з протиправним впливом, що чиниться на неповнолітніх осіб дорослими підбурювачами і спрямований на вчинення самогубства та поширення “суїцидальної ідеології” та відповідного контенту.

Відтак, вище вказане, а також відсутність у КК України норми, яка би давала можливість притягати до відповідальності за доведення до самогубства через мережу Інтернет, обумовили зміни у статтю 120 КК України від 8 серпня 2016 р.

Метою статті є проведення критичного аналізу цієї новели кримінального законодавства, вирішення питання щодо достатності кримінально-правових засобів, які передбачені у статті 120 КК України, для протидії доведенню до самогубства в сучасних умовах, дослідження можливостей вдосконалення цієї статті, формування науково обґрунтованих пропозицій щодо необхідності змінення її редакції з метою забезпечення більш повної, ніж вже є у законі, охорони життя та здоров'я людини від доведення до самогубства або до його спроби.

Стан дослідження. Феномен самогубства розглядається в історичному, філософському, соціальному, кримінологічному, віктимологічному аспектах. Психологія самогубства аналізується не тільки в суїцидології, але і в межах нового наукового напрямку — психологічної танатології.

Проблеми кримінальної відповідальності за доведення до самогубства розглядаються у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема Ю. В. Александрова, С. В. Бородіна, Л. П. Брич, В. Ф. Войцех, К. К. Волконської, В. О. Глушкова, О. А. Гусак, Д. І. Ельмурзаєвої, С. В. Жабокрицького, О. М. Ігнатова, М. І. Ковальова, О. О. Колінько, В. М. Мамчура, М. П. Мелентьєва, О. М. Моховікова, В. О. Навроцького, Г. Я. Пілягіної, Н. О. Сафонові, Є. Л. Стрельцова, В. В. Сулицького, А. П. Тіщенко, В. О. Тулякова, Ю. О. Уколовой, С. В. Фесенко, М. І. Хавронюка, О. Р. Цой, А. П. Чупрікова, О. В. Шаповалова, А. А. Циркалюк, Є. В. Чучалові, Н. Г. Чукаєвої, Л. М. Шестопалові, С. І. Яковенко, Н. М. Ярмиш та інших, у зв'язку з чим висувалися різні точки зору. Проте, чимало висловлених ними положень залишаються дискусійними, потребують глибокого дослідження й науково-теоретичного обґрунтування.

Виклад основного матеріалу. Розуміння сутності доведення до самогубства як злочину проти життя пов'язано з усвідомленням закономірностей розвитку національного кримінального законодавства.

Починаючи з 1917 р самогубство і замах на нього перестали розглядатися законом як злочин. Поряд з цим протиправна поведінка осіб, які своїми діями спровокували самогубство, не була декриміналізована. Спочатку Кримінальний кодекс Української Соціалістичної Радянської Республіки 1922 року злочином вважав тільки підмову до самовбивства і лише щодо неповнолітньої або психічно хворої особи [4].

Термін “доведення до самогубства” вперше був застосований у Кримінальному кодексі УСРР 1927 року у статті 145. Норма про доведення

до самогубства була деталізована і диференційована, змінився підхід до характеристики потерпілого і визначення об'єктивної сторони. Потерпілим визнавалася тільки особа, що перебуває в матеріальній або іншій залежності від суб'єкта злочину; у диспозиції частини другої статті 145 КК УСРР 1927 року зазначався перелік способів вчинення злочину — жорстоке поводження або інше зловживання суб'єктом своїм положенням, однак при цьому суб'єкт злочину тільки спеціальний — особа, від якої потерпіла особа перебуває в матеріальній або іншій залежності. визнавався таким тільки у випадку, якщо був вчинений за необережністю або з непрямим умислом. За наявності у винного прямого умислу на доведення до самогубства все вчинене розглядалося як вбивство [5, с. 9].

Важливо зазначити, що підбурювання до самогубства і пособництво в самогубстві не були кримінально карними діями. У той же час підбурювання до самогубства та пособництво в самогубстві особи, яка через вік або стан психіки не могла усвідомлювати значення своїх дій або керувати ними кваліфікувалося як умисне вбивство або замах на умисне вбивство за умови, що самогубство мало місце.

КК УСРР 1960 року відповідальність за доведення до самогубства передбачалася у статті 99. У частині першій статті 99 була встановлена відповідальність за доведення до самогубства або до спроби вчинити самогубство особи, що перебуває в матеріальній або іншій залежності від іншої особи, шляхом жорстокого з нею поводження або систематичного приниження її людської гідності. Частина друга статті 99 КК УСРР 1960 року передбачала відповідальність за доведення до самогубства або до спроби вчинити самогубство внаслідок систематичного цькування чи наклепу з боку особи, від якої потерпілий не був у матеріальній або іншій залежності [6]. Отже, за КК УСРР 1960 р. склад злочину став більш універсальним, способи вчинення доведення до самогубства набули ще більшої конкретизації (“інше зловживання своїм положенням” замінено “систематичним приниженням людської гідності”), включені кваліфікуючі ознаки — систематичне цькування чи наклеп. Коло суб'єктів, як і раніше обмежено особами, від яких потерпілий знаходиться в залежності.

КК України 2001 р. значно змінив законодавчу конструкцію складу доведення до самогубства. За частиною першою статті 120 КК об'єктивна сторона злочину полягає в доведенні особи до самогубства або до замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності. Отже, з диспозиції норми, яка передбачає простий склад доведення до самогубства, була виключена вимога, яка існувала у попередніх КК, щодо матеріальної або іншої залежності потерпілого від винного, що розширило межі застосування цієї норми. Факт перебування потерпілого у матеріальній або іншій залежності від винного був визнаний кваліфікуючою ознакою злочину. Крім того, у частині першій статті 120 КК України законодавцем були конкретизовані способи вчинення цього злочину та поданий їх вичерпний перелік. Суб'єкт розглядуваного злочину перестав бути

спеціальним, тобто законодавець відмовився від обмеження суб'єкта доведення до самогубства і тепер ним може бути будь-яка особа.

У частині другій статті 120 КК України передбачено відповідальність за доведення до самогубства або замаху на нього особи, яка перебувала в матеріальній або іншій залежності від винного, або такі самі дії, вчинені щодо двох або більше осіб, а в частині третій статті 120 КК України — щодо неповнолітньої особи. Такі зміни видаються позитивними, оскільки підвищують кримінально-правову охорону певних особливо вразливих груп населення.

Законом України від 8 лютого 2018 року № 2292-VIII “Про внесення зміни до статті 120 КК України щодо встановлення кримінальної відповідальності за сприяння вчиненню самогубства”, частину першу статті 120 КК України викладено у новій редакції, частини друга і третя залишилися без змін. Відтак, перелік кримінально-караних способів доведення до самогубства або до замаху на самогубство знов розширено, доповнено такими способами як: схиляння до самогубства, а також інших дій, що сприяють вчиненню самогубства; ознаку “примус до протиправних дій” замінено на “систематичний протиправний примус до дій, що суперечать волі особи”. Ці зміни заслуговують досить позитивної оцінки, оскільки спрямовані на протидію суїцидам, зокрема підлітковим, заповнюють прогалину у законодавстві, пов'язану з відсутністю кримінальної відповідальності за будь-яке сприяння особі у вчиненні нею самогубства чи його спроби.

Однак, ретельний аналіз чинної редакції статті 120 КК України “Доведення до самогубства” та порівняння її з нормами однойменних статей попередніх кримінальних кодексів дозволяє дійти висновку щодо необхідності подальшого удосконалення цих положень КК України відповідно до сучасного стану розвитку суспільства.

Зупинимося на найбільш істотних проблемних аспектах частини першої статті 120 КК України. В першу чергу кримінально-правове регулювання “Доведення до самогубства” стикається з проблемою відсутності загальноприйнятого і закріпленого у КК України визначення базових понять. Так, законодавець від самого початку не дає дефініції “самогубство”, однієї з конститутивних ознак злочину, передбаченого диспозицією статті 120 КК України. У літературі з кримінального права існує безліч визначень цього поняття, однак відсутність у кримінальному праві єдиного підходу щодо визначення цього терміну обумовлює труднощі у застосуванні розглядуваної норми.

Невирішеними залишаються проблеми визначення “доведення до самогубства” як ключового поняття у змісті відповідного складу злочину. Це поняття роз'яснюється через способи його вчинення, які зазначені у частині першій статті 120 КК України, однак сутність власне “доведення” законодавець не розкриває, не передає всієї його складності, не передбачає всіх можливих способів його вчинення, що породжує різноманітне тлумачення цих ознак і утворює прогалину у праві.

Складність правильного застосування статті 120 КК України пояснюється, на наш погляд, також використанням оціночних категорій, які утворюють об'єктивну сторону розглядуваного злочину, і можуть по суті набувати різного змісту. Однак, треба зауважити, що орієнтири до розуміння змісту понять “жорстоке поводження” та “систематичне приниження людської гідності”, містяться у п. 28 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 21 від 7 лютого 2003 р. [7]. Поняття інших способів доведення до самогубства є занадто розмитими і неконкретизованими, відтак вимагають окремого дослідження і з'ясування їх змісту.

Одним з способів вчинення розглядуваного злочину є “систематичне приниження людської гідності”. Оскільки гідність є морально-етичною категорією, яка притаманна тільки людині і не може мати відношення до інших об'єктів навколишнього світу (як живих, так і неживих), вважаємо використання слова “людської” непотрібним і зайвим, а тому замість терміна “систематичне приниження людської гідності” слід закріпити — “систематичне приниження гідності”. Така позиція відповідає європейським підходам, так, наприклад, у статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод вказано “Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню” [8]. Отже, поняття гідність використовується без вказівки на “людську”, тому вживання звороту “приниження гідності” у статті 120 КК України буде достатнім.

Злочин, передбачений диспозицію частини першої статті 120 КК України, визнається закінченим з моменту настання одного з двох альтернативних наслідків — позбавлення потерпілим самого себе життя або замаху на це. Попри те, що законодавець вживає термін “замах”, йдеться про “спробу” самогубства. Вживання терміну “замах на самогубство” щодо поведінки потерпілого видається некоректним, оскільки “замах” є спеціальним кримінально-правовим поняттям, закон використовує його при визначенні етапів вчинення умисного злочину. В цьому зв'язку вважаємо, що описуючи результати доведення до самогубства — наслідки цього злочину — більш доцільно використовувати термін “спроба”, який загально прийнято застосовувати у спеціальній медичній літературі. До речі, словосполучення “спроба самогубства” вживалося у статті 99 КК УРСР 1960 р.

Особливої уваги заслуговує такий новий спосіб об'єктивної сторони злочину, який передбачений диспозицією частини першої статті 120 КК України, як схиляння до самогубства, а також інших дій, що сприяють вчиненню самогубства. Встановлення відповідальності за ці варіанти злочинної причетності до самогубства, які раніше були за межами кримінально-правового регулювання, є позитивним кроком, виходячи з високого ступеня їх суспільної небезпечності. Однак, законодавець не дає визначення таких понять як “схиляння” та “сприяння” щодо поняття самогубства, не подає переліку способів вчинення цих дій, що вимагає розкриття їх криміноутворюючого змісту та встановлення співвідношення із поняттям “доведення”.

Дослідження лексичного значення дієслів “схиляти”, “сприяти” і “доводити” свідчить про синонімічність цих понять [9, с. 601, 883; 10, с. 336]. Однак поняття “доведення” є більш широким, оскільки охоплює як процес, який складається з певного набору дій, в тому числі схиляння, підштовхування, примушування до самогубства, так і результат таких дій. Отже, “доведення” передбачає закінчену дію, спрямовану на позбавлення потерпілою особою себе життя, що дозволяє кваліфікувати діяння як доведення до самогубства, незалежно від наслідків. Поняття “схиляння” є більш вузьким, воно охоплює тільки процес формування у потерпілого наміру діяти з метою самогубства, тобто це умисний вплив на іншу людину, спрямований викликати (збудити) у неї рішучість вчинити самогубство, а саме — переконати, умовити, примусити і, в кінцевому підсумку, спонукати її до самогубства. Разом з тим, “сприяння” — це участь у здійсненні самогубства шляхом створення відповідних умов для реалізації наміру позбавити себе життя, подання допомоги в цьому порадами, вказівками, наданням інформації, засобів або знарядь, чи усуненням перешкод до здійснення самогубства.

Вважаємо недоцільним та недоречним поєднання у диспозиції частини першої статті 120 КК України цих вище названих форм прояву об’єктивної сторони злочину, що є близькими за змістом але відрізняються різними способами реалізації та потребують свого детального визначення.

Вирішити цю проблему можна двома шляхами.

Один, запропонований у проекті Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо захисту прав і свобод дітей” від 08.08.2017 р. і полягає у самостійній криміналізації схиляння до самогубства, яка передбачена в окремих статтях, а саме — статті 120 КК України “Доведення до самогубства” в новій редакції, статті 120-1 КК України “Схиляння до вчинення самогубства або сприяння здійсненню самогубства”, статті 120-2 КК України “Організація діяльності, пов’язаної з схилянням особи до вчинення самогубства” [11].

Другим, як видається, більш вдалим способом вдосконалення норм про відповідальність за формування суїцидального наміру, є її передбачення в межах діючої статті 120 КК України, шляхом розмежування всередині категорії “схиляння”, “сприяння” і “доведення”, із казуїстичним викладом диспозицій відповідних норм, в яких був би зазначений максимально повний перелік злочинних діянь, з встановленням покарання за вчинення кожного з них за принципом посилення його суворості, враховуючи і кваліфіковані види цих діянь.

У цьому зв’язку пропонуємо удосконалити діючу редакцію статті 120 КК України наступним чином.

1. Змінити назву статті з “Доведення до самогубства” на “Примушування до самогубства”, об’єднавши всі форми суспільно-небезпечної поведінки, яка провокує самогубство під родовим терміном “примушування”.

2. Викласти статтю 120 КК України у восьми частинах.

Частиною першою передбачити простий склад злочину “схиляння до вчинення самогубства”, визначивши його як здійснення впливу на потерпілу особу за допомогою умовлянь, підкупу, пропозицій, обману чи іншим способом, з метою переконати її в необхідності покінчити з життям, за відсутності ознак, зазначених у частині четвертій цієї статті.

Частиною другою передбачити кримінальну відповідальність за простий склад “сприяння порадами, вказівками, наданням інформації, засобів і знарядь вчиненню потерпілою особою самогубства або усуненням перешкод до його вчинення”.

У частині третій передбачити кваліфіковані види схиляння та сприяння до вчинення самогубства.

Перелік кваліфікуючих ознак вимагає окремого дослідження, але, вважаємо, що до них слід віднести вчинення діянь, передбачених частинами першою та другою цієї статті, що посягають на соціально уразливі категорії осіб — неповнолітнього або особи, яка завідомо для винного перебуває в безпорадному стані або в матеріальній чи іншій залежності від винного, жінки, яка завідомо для винного перебуває у стані вагітності, щодо двох або більше осіб, а також групою осіб за попередньою змовою або організованою групою чи злочинною організацією; поєднане з публічним виступом, використанням засобів масової інформації або інформаційно-телекомунікаційних мереж (включаючи мережу Інтернет); службовою особою з використанням свого службового становища; з корисливих мотивів.

Пропозиції щодо окремих з цих кваліфікуючих ознак пропонувалися вітчизняними науковцями [12, с. 891; 13, с. 18; 5, с. 17].

У частині четвертій встановити кримінальну відповідальність за діяння, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони призвели до спроби самогубства потерпілої особи.

У частині п'ятій встановити кримінальну відповідальність за діяння, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони спричинили самогубство потерпілої особи.

У частині шостій встановити кримінальну відповідальність за доведення особи до спроби самогубства шляхом погроз, жорстокого з нею поводження, шантажу, систематичного приниження її гідності або систематичного протиправного примусу до дій, що суперечать її волі або є небажаними для потерпілої особи.

У частині сьомій встановити кримінальну відповідальність за доведення особи до самогубства шляхом погроз, жорстокого з нею поводження, шантажу, систематичного приниження її гідності або систематичного протиправного примусу до дій, що суперечать її волі або є небажаними для потерпілої особи, що призвело до її смерті.

У частині восьмій встановити кримінальну відповідальність за доведення особи до самогубства або до замаху на нього за обставин, зазначених у частині третій цієї статті.

Зроблені пропозиції дозволяють з дотриманням формально-юридичної логіки по-новому сформулювати склад цього злочину, передбачивши всі

форми прояву суспільно небезпечного і винного примушування потерпілої особи до самогубства; послідовно підвищуючи і враховуючи суспільну небезпеку перерахованих діянь, наслідками яких стало самогубство або спроба його вчинення, диференціювати відповідальність за їх вчинення.

Вважаємо доцільним доповнити статтю 120 КК України приміткою, в якій подати понятійно-категоріальний апарат, що обслуговує поняття “доведення до самогубства” і розробити відповідні дефініції.

Окремого розгляду потребує питання щодо слухності доповнення статті 120 КК України частиною дев'ятою, в якій визначити спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності за цей злочин за сукупності таких умов: 1) особа вчинила діяння, передбачене частиною першою та другою цієї статті; 2) особа добровільно припинила злочинну діяльність та активно сприяла припиненню та розкриттю злочину; 3) особа до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно повідомила правоохоронний орган про цей злочин; 4) внаслідок вжитих особою і відповідними органами заходів було відвернено небезпеку для життя чи здоров'я людини; 5) особа відшкодувала завдану шкоду; 6) в діях особи немає складу іншого злочину.

На наш погляд, наявність можливості застосування такої заохочувальної норми буде мати практичну ефективність для захисту найвищої соціальної цінності — життя людини.

Крім вказаних вище проблем розглядуваного злочину, існують і інші, зокрема, пов'язані зі складністю встановлення причинного зв'язку між діяннями винного та смертю потерпілої особи, визначенням ознак суб'єктивної сторони злочину, зокрема конкретизацією форм і видів вини, визначенням її вольових та інтелектуальних складових при примушуванні до самогубства; встановленням цілей і мотивів вчинення цього злочину, а також відмежуванням примушування до самогубства від суміжних складів (убивства, тілесного ушкодження тощо) та визначенням правил (особливостей) кваліфікації примушування до самогубства та інших злочинних діянь за сукупністю злочинів. Зазначені проблеми також потребують свого вирішення.

Висновки. Підсумовуючи вище викладене, доходимо наступних висновків.

1. Склад злочину “Доведення до самогубства” за час свого існування у кримінальному законодавстві нашої держави зазнавав необхідних та істотних змін.

2. Кримінально-правові засоби, які передбачені у чинній редакції статті 120 КК України, є недостатніми для протидії доведенню до самогубства в сучасних умовах.

3. Виявлені можливості підвищення ефективності статті 120 КК України.

Запропоновано викласти статтю 120 КК України в новій редакції, що усуне проблеми техніко-юридичного конструювання кримінально-правових норм про відповідальність за даний злочин, сприятиме більш чіткій

диференціації кримінальної відповідальності за різні форми примушування до самогубства та їх кваліфіковані і особливо кваліфіковані види, допоможе уникнути колізій і ускладнень у судовій практиці.

Треба внести зміни у п. 28 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 21 від 7 лютого 2003 р. з розглядуваного питання, в яких подати роз'яснення спірних питань щодо цього складу злочину.

Література:

1. Войцех В. Ф. Клиническая суицидология / В. Ф. Войцех. — М. : Миклош, 2007. — 280 с.
2. Пояснювальна записка до проекту Закону “Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо встановлення кримінальної відповідальності за сприяння вчиненню самогубства)” 2292-VIII від 8 лютого 2018 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>
3. Пояснювальна записка до проекту Закону “Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо захисту прав і свобод дітей” № 7020 від 8 серпня 2017 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>
4. Уголовный кодекс УССР, утвержденный ВУЦИК 23 августа 1922 г. (с измен. и дополнениями по 1-ое июня 1924 года и с алфав. указ.). — [6-е офиц. изд.]. — Х. : Юрид. изд-во Наркомюста УССР, 1924. — 104 с.
5. Гусак О. А. Кримінально-правова характеристика доведення до самогубства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08: “Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право” / Гусак Оксана Анатоліївна: Нац. ун.-т “Одеська юридична академія”. — Одеса, 2014. — 20 с.
6. Кримінальний кодекс України від 28 грудня 1960 року // ВВР. — 1961. — № 2. — Ст. 14.
7. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 7 лютого 2003 р. “Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи” [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws>
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. (Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17 липня 1997 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>
9. Словник української мови: в 11 т. — К. : Наукова думка, 1970–1980. — Том 9, 1978.
10. Словник української мови: в 11 т. — К. : Наукова думка, 1970–1980. — Том 2, 1972.
11. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав і свобод дітей від 8 серпня 2017 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2>

12. Кривоконь Д. А. Доведение до самоубийства: уголовно-правовой анализ / Д. А. Кривоконь // “Молодий вчений”. — 2017 — № 11 (51). — С. 888–892.
13. Шестопалова Л. М. Самогубство та доведення до самогубства: заходи протидії : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08: “Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право” / Шестопалова Людмила Миколаївна: Національна академія внутрішніх справ України. — К., 2001. — 20 с.

References:

1. Vojceh V. F. Klinicheska ja suicidologija / V. F. Vojceh. — M. : Miklosh, 2007. — 280 s.
2. Pojasnjuval'na zapyska do proektu Zakonu “Pro vnesennja zmin do Kryminal'nogo kodeksu Ukrai'ny (shhodo vstanovlennja kryminal'noi' vidpovidal'nosti za spryjannja vchynennju samogubstva)” № 2292-VIII vid 8 ljutogo 2018 r. [Elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: <http://w1.c1.rada.gov.ua>
3. Pojasnjuval'na zapyska do proektu Zakonu “Pro vnesennja zmin do dejakyh zakonodavchyh aktiv shhodo zahystu prav i svobod ditej ” № 7020 vid 8 serpnja 2017 r. [Elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: <http://w1.c1.rada.gov.ua>
4. Ugolovnyj kodeks USSR, utverzhdenyj VUCIK 23 avgusta 1922 g. (s izmen. i dopolnenijami po 1-oe ijunja 1924 goda i s alfav. ukaz.). — [6-e ofic. izd.]. — X. : Jurid. izd-vo Narkomjusta USSR, 1924. — 104 s.
5. Gusak O. A. Kryminal'no-pravova harakterystyka dovedennja do samogubstva: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.08: “Kryminal'ne pravo ta kryminologija; kryminal'no-vykonavche pravo” / Gusak Oksana Anatolii'vna Gusak: Nac. un.-t “Odes'ka jurydychna akademija”. — Odesa, 2014. — 20 s.
6. Kryminal'nyj kodeks Ukrai'ny vid 28 grudnja 1960 roku // VVR. — 1961. — № 2. — St. 14.
7. Postanova Plenumu Verhovnogo Sudu Ukrai'ny № 2 vid 07 ljutogo 2003 r. “Pro sudovu praktyku v spravah pro zlochyny proty zhyttja ta zdorov'ja osoby” [Elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws>
8. Konvencija pro zahyst prav ljudyny i osnovopolozhnyh svobod vid 04 lystopada 1950 r. (Konvenciju ratyfikovano Zakonom № 475/97-VR vid 17 lypnja 1997 r.) [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua>
9. Slovnyk ukrai'ns'koi' movy: v 11 t. — K. : Naukova dumka, 1970–1980. — Tom 9, 1978.
10. Slovnyk ukrai'ns'koi' movy: v 11 t. — K. : Naukova dumka, 1970–1980. — Tom 2, 1978.
11. Proekt Zakonu pro vnesennja zmin do dejakyh zakonodavchyh aktiv Ukrai'ny shhodo zahystu prav i svobod ditej vid 08 serpnja 2017 r. [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2>

12. Krivokon' D. A. Dovedenie do samoubijstva: ugovno-pravovoj analiz / D. A. Krivokon' // "Molodij vchenij". 2017. — № 11 (51). —S. 888–892.
13. Shestopalova L. M. Samogubstvo ta dovedennja do samogubstva: zahodi protidii: avtoref. dis... kand. jurid. nauk: 12.00.08: "Kriminal'ne pravo ta kriminologija; kriminal'no-vikonavche pravo" / Shestopalova Ljudmila Mikolaivna: Nacional'na akademija vnutrishnih sprav Ukrainy. — K., 2001. — 20 s.